

ARKITEKT MAA JENS ERIK GRAM

PARCELHUSETS
OM- OG TILBYGNINGER
EN VEJLEDNING

Parcelhusets om- og tilbygninger er byggeprojekter, man som parcelhusejer er meget involveret i. Ofte bliver et tilbygningsprojekt også til et ombygningsprojekt på grund af ændringer og justeringer i det eksisterende hus. Og et ombygningsprojekt kan let vokse til et tilbygningsprojekt, hvis det viser sig, at ens ønsker ikke kan imødekommes inden for det eksisterende boligareal. Og endelig kan både en om- og en tilbygning være anledning til en samtidig energireovering.

En ombygning af eller en tilbygning til parcelhuset kræver mange overvejelser, inden der tages beslutning om en tilbygnings placering, arkitektur og udformning, størrelse, konstruktion, materialer og hvilke rådgivere (arkitekt/ingeniør/konstruktør) samt entreprenører og håndværkere man skal benytte, og hvordan byggeriets organisering og praktiske udførelse skal forløbe – hvilken entreprisform man vælger at benytte.

Denne bog er tænkt som en vejledning, hvor den private bygherre (husejeren) kan finde råd og vejledning til de mange komplicerede spørgsmål og vigtige beslutninger omkring arkitektur, funktionalitet, byggeteknik og byggeriets processer. Samtidig sætter vejledningen den private bygherre i stand til at have en udbytterig dialog med rådgivere og håndværkere.

Overordnet er vejledningen delt i fire dele, der hver behandler byggeriets problematikker fra hver deres vinkel: Arkitektur, der kigger på udformning og æstetik, Funktionalitet, der handler om brugsværdien, Byggeteknik, der ser på de rent tekniske sider af byggeriet samt lovkrav, og endelig Byggeri, der gør rede for måder at organisere byggeriet på. Det vil sige, at et emne som "taget" vil være omtalt flere steder i bogen, afhængigt af om det handler om eksempelvis æstetik eller energiminimering.

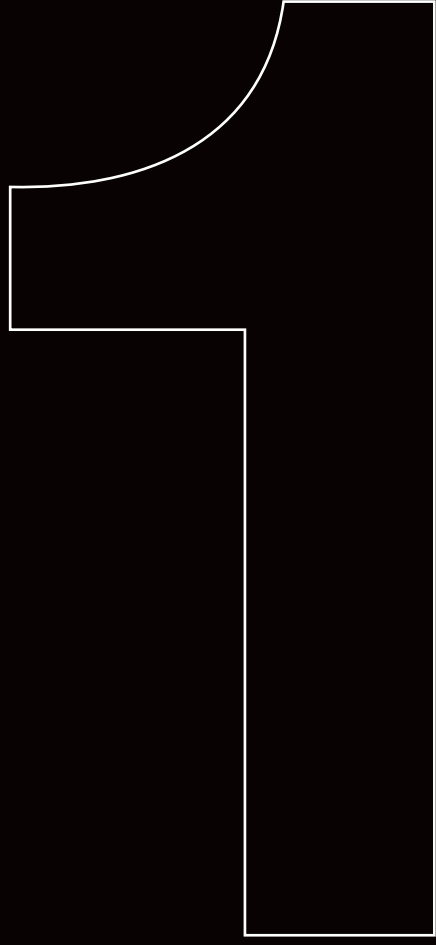
Alle praktiske informationer omkring lovgivning, standarder, regler mv. er de gældende ved redaktionens afslutning i maj 2010. Et nyt bygningsreglement med større ændrede energikrav er undervejs, så man bør holde sig orienteret om de nyeste krav på Erhvervs- og Byggestyrelsens hjemmeside – se henvisninger bagest i vejledningen.

Det er håbet, at vejledningen kan bidrage til, at man som parcelhusejer får en større indsigt i og viden om kompleksiteten i det at bygge om eller lave en tilbygning.

INDHOLD

01	ARKITEKTUR	5
Kap. 1	Det eksisterende hus	6
Kap. 2	Form, udsende og drømme	22
Kap. 3	Tag, facader og vinduer	34
02	FUNKTIONALITET	49
Kap. 4	Brugsværdi og funktionalitet	50
Kap. 5	Ombygning	64
Kap. 6	Tilbygning	82
Kap. 7	Indeklima	92
Kap. 8	Energi	102
Kap. 9	Stabilitet	114
03	BYGGETEKNIK	121
Kap. 10	Byggetekniske principper – fugt, lufttæthed mv.	122
Kap. 11	Ombygningens konstruktive forhold	130
Kap. 12	Tilbygningens konstruktioner	144
Kap. 13	Vedligeholdelse	172
04	BYGGERI	179
Kap. 14	Byggeriets proces og rådgivere	180
	Bilag, tjekliste, stikord, linkoversigt	192

ARKITEKTUR

Det eksisterende hus

Der har altid været en sammenhæng mellem samfundets udvikling og byggeriets hustyper i forhold til både husenes indretning, konstruktioner og materialer. Traditionerne for god byggeskik med lokale materialer som tegl og træ blev et varemærke, og godt håndværk og byggetradition indgik i den lokale bygge Lovgivning, der blev brugt, indtil det første landsdækkende bygningsreglement var en realitet i 1961.

I krisetider som 1940'erne var parolen i arkitektkonkurrencerne bl.a. *Billige boliger af Danske materialer* eller *Det levende hus* og *Den lille familiebolig*. Disse konkurrencer resulterede bl.a. i, at den "hævede" kælder under 1930'ernes bungalow forsvandt til fordel for et hus i et plan og med kontakt til haven fra alle rum

og et øget fokus på husets udvidelsesmuligheder.

I 1960'erne og 70'erne var det de nye industrialiserede produktionsformer i byggeindustrien, som prægede typehusene i form af f.eks. bølgeeternit på tage med lav taghældning og standardiserede vinduer på række afbrudt af lodretstående, brune træbeklædningsplader med lodrette spor.

Og som det nyeste i samfunds- og parcelhusudviklingen har lovgivningen fastsat krav om minimering af energiforbruget i vore boliger. Kravene har store konsekvenser for husets orientering efter verdenshjørner, bygningens konstruktioner, udformning og ikke mindst dens arkitektur.

I dette kapitel gennemgås de mest tidstypiske hustyper og deres karakteristika: landhuset, patriciervillaen, muremestervillaen, funkisvillaen, bungalowen, statslåns huset, 1950'ervillaen, den modernistiske villa, typehuset og de nye parcelhuse samt lovgivningens udvikling gennem tiden.

Derudover vil der være nogle korte overvejelser i forhold til om- eller tilbygning af de forskellige perioders hustyper.

Arkitektur

Kapitel 1

- 8 Husets opførelsesperiode og udtryk
- 9 Respekt eller modspil
- 21 En ny helhed – den store om- eller tilbygning

Husets opførelsesperiode og udtryk

Det lønner sig at få tidsfæstet det eksisterende hus, eftersom opførelsestidspunktet fortæller meget om de idealer og den byggepraksis, huset er opført under. Opførelsestidspunktet giver et godt udgangspunkt for bedømmelse af materialer, vinduer, detaljer mv. Disse karakteristika er hensigtsmæssige at kende i forbindelse med et om- eller tilbygningsprojekt, uanset om man vælger at følge og underordne sig det eksisterendes hus' udtryk, eller om man vælger at give det et arkitektonisk modspil.

Parcelhusets oprindelse

Det var det københavnske borgerskab, der sammen med bl.a. Parcelhavebevægelsen i Århus blev pionerer for parcelhuset og dets idé: et fritliggende enfamiliehus på egen matrikel og med egen have.

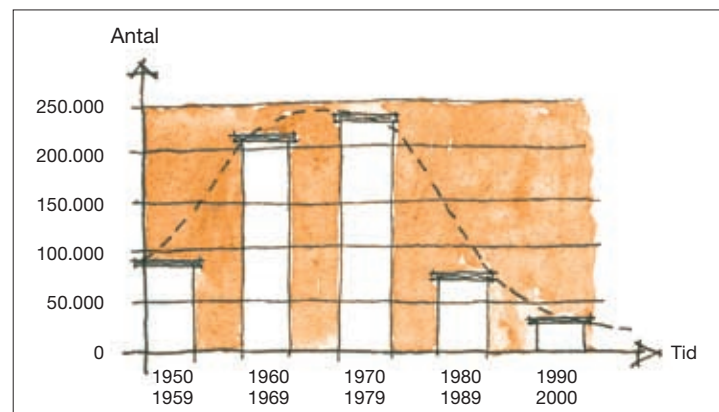
Udviklingen af parcelhuset begyndte omkring 1850'erne vest for København på Frederiksberg, som dengang lå uden for byen, og hvor borgerskabets familier opførte de første fritliggende villaer. Fra en gang i slutningen af 1890'erne til starten af 1900-tallet drev parcelhavebevægelsen udviklingen af parcelhuset under samfundskriserne frem til og med 1940'erne. Begünstiget af velstandsstigningen, skattelovgivningen og attraktive finansieringsformer blev parcelhusboommet en kendsgerning med 1960'ernes og 70'ernes mere end 450.000 nybyggede typehuse.

Parcelhuset har siden da været danskerens foretrukne boligform og vil formentlig også være det i fremtiden.

Parcelhusets tidsperioder og arkitektur

Parcelhusets forskellige epoker har fået arkitekturhistoriske benævnelser, som udtrykker den tradition eller tid, de er opført i – se opstillingen med tidsperioder.

Arkitekturen kan være domineret af en speciel tagbelægning som patriciervillaens røde eller sortglaserede tegltagsten og mansardtag, funkisvillaens hvide, glatte facader og ganske spinkle vinduessprosser eller det energirigtige parcelhus fra slutningen af 1970'erne med et påfaldende lille vinduesareal og ganske små vinduer mod nord.

Antal parcelhuse opført i perioden 1950-2000.

Respekt eller modspil

Hvilken form for om- eller tilbygning der bør vælges, er afhængigt af det eksisterende hus, dets opførelses-tidspunkt, arkitektur og specifikke materialer mv. Nogle hustyper er svære at bygge til som f.eks. en murmestervilla, der med sin afsluttede bygningsform gør det svært at finde en form for tilbygning, uanset om der stræbes efter respekt eller modspil (se nedenstående skitse). Andre boligtyper, f.eks. parcelhuset fra 1960'erne og 70'erne, rummer andre muligheder. Disse huses arkitektur er ofte præget af en vis monoton og af brugen af standardele-

menter, som alt andet lige gør en tilbygning lettere.

Respekten for eller kontrasten til det oprindelige hus vil være et vigtigt udgangspunkt for planlægningen af en om- eller tilbygning. Næste skridt er sammen med sin rådgiver at lade kreativiteten blomstre uden smålig skelen til økonomi og form – i første omgang.

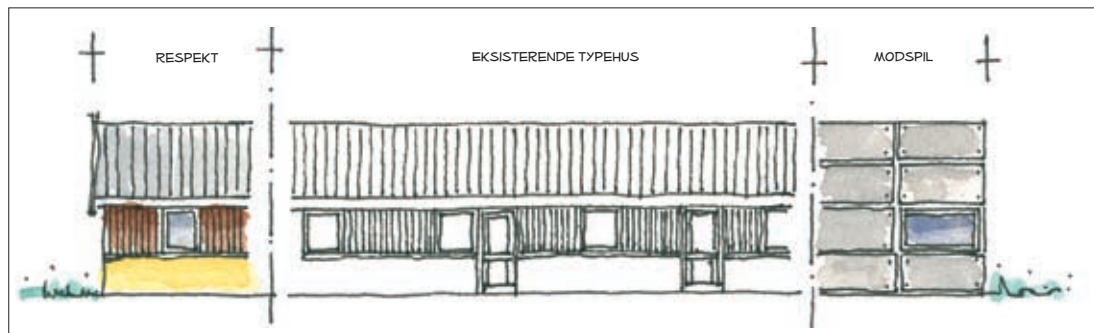
Heldigvis findes der ikke faste regler for, hvordan ens om- eller tilbygning skal se ud, ud over at lovgivningen og eventuelle servitutter på grunden kan stille specifikke krav til f.eks. farvevalg, bygningshøjder og materiale typer.

Derudover er næsten "alt" tilladt. Vælges respekten, er det begrænset, hvor meget andet end formen der kan ændres ved. Vælges modspillet, vil såvel formen som materialevalget i et harmonisk samspil udfordre det oplevelsesmæssige. Og indvendigt vil der måske være lagt op til en overraskende rumoplevelse.

Disse forhold kan eksemplificeres med 6 punkter ved f.eks. et typehus fra 1960'erne (se nedenstående skitse).

Selvfølger er der mange flere muligheder end de oplyste for at kunne lave et modspil både form-

mæssigt og materialemæssigt. De omtalte "efterligninger" i form af respekten vil også kunne justeres, da eternitskifertaget kan udskiftes med f.eks. naturskifer, hvis den underliggende tagkonstruktion kan bære dette. På den måde kan det oprindelige udtryk opretholdes med nye materialer.

Respekt

Gule maskinstrøgne mursten

Kvadratiske trævinduer
Små eternitskifer
25 grader taghældning
Udvendig plasttagrende
Lodrette træprofilplader

Eksisterende typehus

Gule maskinstrøgne mursten

Kvadratiske trævinduer
Små eternitskifer
25 grader taghældning
Udvendig plasttagrende
Lodrette træprofilplader

Modspil

Fibercementplader

Aflange lavenergivinduer
Tagpap
Built-up-tag (næsten fladt)
Tagrende indbygget bag stern
Evt. fibercementplader

Tilbygningsmodspil til 1950'er-villa.

Tilbygningsmodspil til 1950'er-villa.

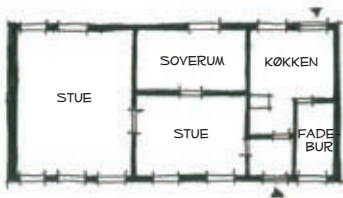
Arkitektur

Landhuset 1800-1950

Landhuset er et bindingsværkshus i stil med de gamle stråtækte stuehuse. Omkring jernbanens indførsel skete et stilskit til tegl i facader og ofte tegl eller naturskifer på taget.

Grundplan/princip

Typiske materialer

Tag: Stråtag

Tagform: 45 grader hældning, uudnyttet tagetage

Ingen kælder

Detaljer/udsmykning: Ingen tagrender

Vinduestyper: Småsprossede "bondehusvinduer"

Glas: Buet enkeltlagsglas

Facade: Hvidkalket

Specielle karakteristika: Bindingsværk, enten frilagt eller med puds

Arkitektur

Enkelt og "romantisk" uden forvirrende elementer.

Egnsvariationer ses som et andet arkitektonisk kendetegn, hvor der ofte bruges lokale materialer, som det ses med f.eks. tangtagene på Læsø.

Materialevalget var stort set den eneste arkitektoniske variation i de mange hundrede år, denne hustype var den foretrukne boligform.

Ombygning

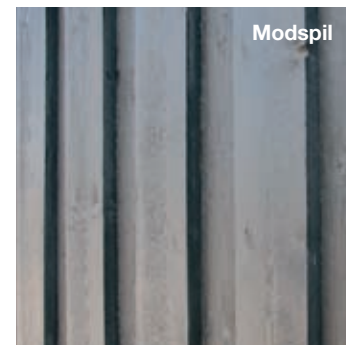
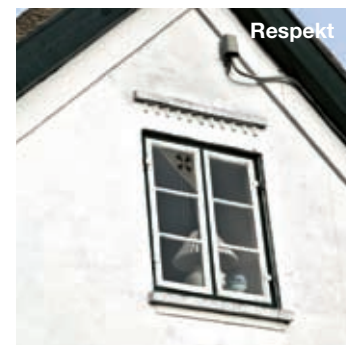
Der er begrænset plads ved en inddragelse af loftsrummet samt specielle brandkrav mv. De indvendige skillevægge har afgørende betydning for hele husets stabilitet. Ganglinjerne ligger enten midt i rummene eller langs en af ydervæggene.

Tilbygning i respekt

Anvend samme taghældning og tagmateriale (f.eks. stråtag) som på det eksisterende hus. Småsprossede dobbeltvinduer med buet glas er et tidstypisk element ligesom den desværre manglende tagrende.

Tilbygning i modspil

På grund af stråtagets naturlighed og den hvidkalkede pudsfacade vil en træbeklædning, f.eks. 1 på 2, virke fint som ydervægsmateriale. Af samme grund kan et træspåntag være et meningsfuldt valg.

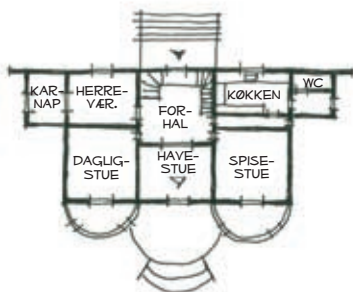

Patriciervillaen 1860-1930

Villaen var ofte tegnet af en anerkendt arkitekt og skulle imponere omgivelser og signalere magt.

Grundplan/princip

Typiske materialer

Tag: Mansardtag

Tagform: Udnyttet tagetage med røde eller sortglaserede teglsten

Kælder

Detaljer/udsmykning: Specielle murede gesimser

Vinduestyper: Palævinduer med sprosser – alt i træ

Glas: Enkeltlagsplanglas

Facade: Pudset og fuldmuret ydervæg

Specielle karakteristika: Kobbertagrender/nedløb

Arkitektur

Enkle linjer og streng symmetri. Som regel opbygget efter det gyldne snit, hvis princip er ”formlen for skønhed og harmoni” og ses i de velproportionerede forhold mellem de enkelte bygningselementer.

Ombygning

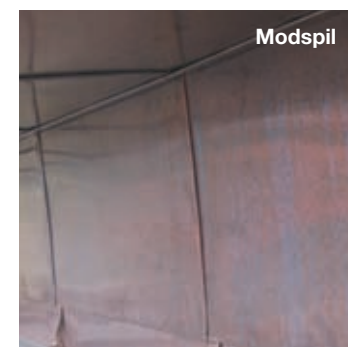
Vær opmærksom på den flotte stuk, trapperum til førstesalen samt eventuelle paneler i trapperum og stuer. De indvendige murede skillevægge har som oftest afgørende betydning for alle husets etagedæk og hele husets stabilitet i øvrigt. Indretningen var oprindeligt opdelt i en repræsentativ del og en for tjenestefolkene. Nogle har orangeri – datidens udgave af ”udestuer”.

Tilbygning i respekt

Brug samme tagtype og hældning og tagmateriale som på det eksisterende hus. Palævinduer med småsprossede enkeltlagsglas i kitfalse og indimellem runde eller ovale vinduer. Forskellige typer murede gesimser. Det er ikke tilrådeligt med små tilbygninger, da disse oftest vil spolere udtrykket og helheden i klassicismen.

Tilbygning i modspil

Her skal tænkes i større enheder med de klassicistiske idealer som helhed, orden og proportioner i baghovedet. Tilbygningens størrelse og volumen skal passe i proportionerne, og taget kan måske være et skjult vandret tag bag en let trægesims afsluttet med en kobberinddækning. Kobber kan også være facademateriale i f.eks. lodrette baner.

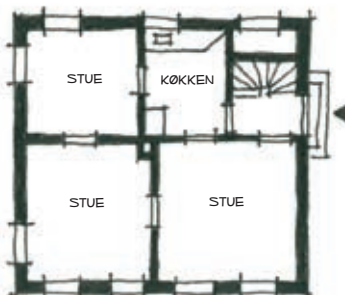
Arkitektur

Murermestervillaen 1910-1935

Akademisk Arkitektforening oprettede omkring 1907 bygmesterrådgivningen Tegnehjælpen, der sidenhen blev til Bedre Byggeskik, der gav bygmestrene hjælp til at udføre gode og klassiske villaer.

Grundplan/princip

Typiske materialer

Tag: Rødt tegltag

Tagform: Afvalmet tag med 45 grader hældning

Kælder

Detaljer/udsmykning: Oftest med skorsten

Vinduestyper: Dannebrogsvinduer i to og tre fag i træ

Glas: Enkeltlagsplanglas

Facade: Hulmur

Specielle karakteristika: Zinktagrender og -nedløb. Muret tagfodsgesims

Arkitektur

Velproportioneret og uden overflødige udsmykninger samt en meget enkel og klassisk stil.

Ombygning

Skorstenen har en central placering, og der er ikke bad eller toilet på den kvadratiske grundplan, og de murede skillevægges korslagte placering er en del af husets stabilitet og bærende funktion.

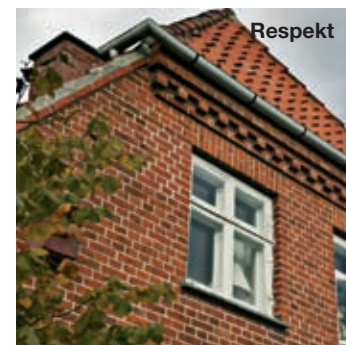
Oftest mangelfuld eller minimal isolering på den udnyttede lofts konstruktion. Der kan være massive, uisolerede, fuldmurede ydervægge, men oftest er ydervæggen udført som hulmur.

Tilbygning i respekt

Der bør anvendes samme tagtyper med afvalmede gavlender, kviste og hældning og samme tagmateriale (røde vingetegltagsten) som på det eksisterende hus. Der bør anvendes den røde teglsten i ydervægge eller indfarvet cementpuds, dannebrogsvinduer i to eller tre fag og med et lag glas og forskellige typer murkroner, som løfter tagrenden ud fra taget.

Tilbygning i modspil

Netop denne type huse vil med en for stor tilbygning blive forstyrret i sin enkelhed og klassiske form. Så modspillet må være en mindre tilbygning i respekt for det genkendelige Bedre Byggeskik-formsprog med gavlkviste, karnapper mv.

Funkisvillaen 1920-1940

Funktionalismen har sit udspring i kunst- og arkitektskolen Bauhaus i Tyskland. Mies van der Rohe, Le Corbusier og Piet Mondrian var frontkæmpere for både skolen og den funktionalistiske arkitektur. Funkisvillaen fik ikke det store gennembrud, og det blev i stedet bungalowen, der blev funktionalismens gennembrud i Danmark.

Grundplan/princip

Typiske materialer

- Tag: Tagpap
- Tagform: Fladt tag af beton
- Ingen kælder
- Detaljer/udsmykning: Hjørnevinduer
- Vinduestyper: Stålvinduer med smalle sprosser og rammer
- Glas: Enkeltlagsplanglas
- Facade: Hvidpudset mur eller beton
- Specielle karakteristika: Terrazzogulv i badeværelset

Arkitektur

Kubisk med store hvide flader afbrudt af symmetrisk placerede vinduer med smalle sprosser. Arkitekturen er udsprunget af nye materialer og byggeteknikker.

Ombygning

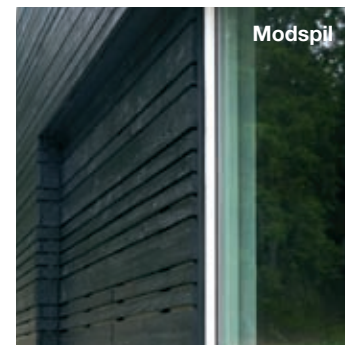
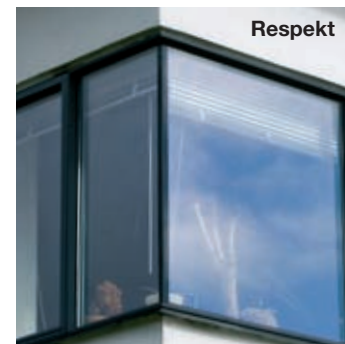
Der er store, lyse, højloftede rum, der ofte er udført i to hele etager, terrazzogulve i badeværelser og glatte døre med sorte bakelithåndtag. Ofte en stram, kvadratisk grundplan med kammer og soveværelser med altan på førstesal og køkken, entre samt spise- og opholdstue i stueetagen. Evt. krydret med en overdækket glasterrasse. Centralvarme, dvs. ingen skorsten.

Tilbygning i respekt

Her bør anvendes samme tagtype, som er helt eller næsten fladt tag med tagpap, hvidpudsede, bærende ydervægge, indvendige ikke-bærende skillevægge som dobbeltbræddevæg med rørvæv og puds på begge sider. Brug vinduer med meget tynde sprosser, især i de vinkelrette hjørner.

Tilbygning i modspil

Disse kubiske og funktionalistiske huse kan klare næsten "enhver form for tilbygning". En anden materialeholdning i form af f.eks. vandrette, sorte, ru brædder som facademateriale med store glaspartier, en anden bygningsform og indvendigt dobbelthøjt rum.

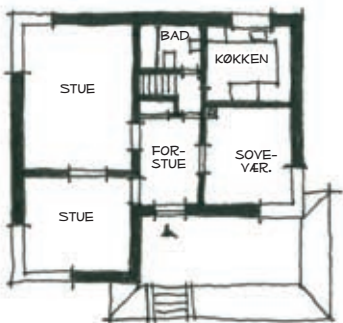
Arkitektur

Bungalowen 1920-1940

Bungalowen blev det danske svar på funktionalismen med tydelige karaktertræk fra denne retning i bl.a. hjørnevinduet. Navnet Bungalow stammer fra Indien, hvor det betegnede et hus bygget til de europæiske tilflyttere.

Grundplan/princip

Typiske materialer

Tag: Tagpap

Tagform: Pyramidetag og lav taghældning

Høj kælder

Detaljer/udsmykning: Hjørnevinduer

Vinduestyper: Fast parti kombineret med sidehængt gående ramme eller dobbelt sidehængt

Glas: Enkeltlagsplanglas, evt. med forsatsrammer

Facade: Muret

Specielle karakteristika: Murværket var ofte i gule eller røde sten og udført med mønstre og dekorationer

Arkitektur

En kubisk form med forholdsmæssigt store hjørnevinduer. Den funktionalistiske stil blev som hovedudtryk bibeholdt, men overført til dansk stil og danske materialer.

Ombygning

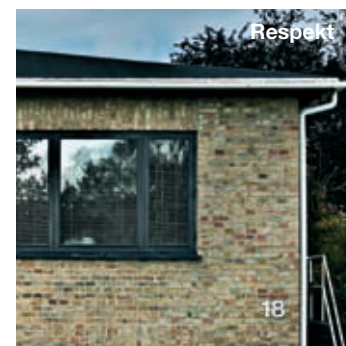
Bungalowen rummer regulære stuer med hjørnevinduer og godt lysindtag, har højtliggende kælder, og grundplanen er oftest afgjort af skorstenens og køkkenets placering uden sammenhæng med stuerne. Fyr- og brændselsrum i kælderen.

Tilbygning i respekt

Udføres med samme tagtype med næsten fladt pyramidetag med tagpap, murede ydervægge og udkragende sølbænke afdækket med kobber, store hjørnevinduer – nogle gange med rødmaledede karme og hvidmalede gående rammer – kubisk form med gode overgange mellem nyt og gammelt. Netop den danske rød- og gulstenstolkning af de funktionalistiske huse vil kunne klare enhver form for kubistisk tilbygning.

Tilbygning i modspil

Etablering af en glasmellemgang i jordniveau og med lette, lodretstående brædder i hvidt sluttende i en aflang, ny tilbygning med måske køkkenalrums-funktion. Alternativt kan der bygges en let førstesal oven på det eksisterende hus i form af en træskeletkonstruktion afsluttet med den tidligere tagkonstruktion – en slags udvidet genbrug.

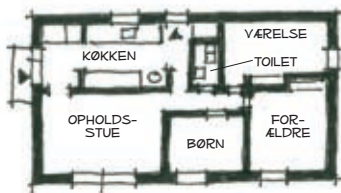

Statslånshuset 1938-1958

Disse huse blev finansieret gennem statslånsordningen "Laan til Boligbyggeri" fra 1938, der skulle sikre boligbyggeriet billige parcelhuse. Der var strenge krav til udførelsen, bl.a. måtte de ikke være mere end 85 m².

Grundplan/princip

Typiske materialer

Tag: Eternitskifer
 Tagform: Saksespær/kip til loft
 Halv kælder eller krybekælder
 Detaljer/udsmykning: Som regel meget minimalt udhæng
 Trævinduer uden sprosser. Store vindues- og dørpartier
 Glas: Enkeltlagsplanglas. Evt. med forsatsrammer og sidst i perioden 2-lags-termoruder
 Facade: Murværk eller gas/letbeton, evt. med let træbeklædning
 Specielle karakteristika: Lille udhæng

Arkitektur

Nøgternt og simpelt lille længehus med store vindues- og dørpartier mod haven.

Ombygning

Vær opmærksom på loft til kip i rummene – med stor og dejlig rumfornemelse. Efterisolering af loftet er ikke mulig. Hanebåndsspær var forbudt i denne periode. Større vinduespartier mod haven, god indretning, ofte med spisekrog i køkkenet, hel eller halv kælder. Bad og toilet er standard.

Tilbygning i respekt

Anvend samme lave taghældning med eternitplader og lette ydervægge afsluttende med træbeklædninger og minimalt udhæng. Store vinduespartier mod syd/vest og rødt/gult murværk.

Tilbygning i modspil

Alt er i spil, og hvis der skal knald på, kan man lave en dobbelthøj form som tilbygning, måske med samme taghældning og et andet tagmateriale, f.eks. skifertag afsluttet med en hel glat facadeplade i en lysegrå farve, som vil klæde og harmonere i modspillet. Alternativt kan bygges et annekts modsvarende husets udtryk placeret i passende afstand fra det eksisterende hus, så der opstår et nyt uderum, og solen til stadighed har frit spil uden nogen skygger.

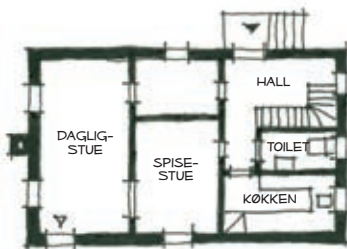
Arkitektur

1950'er-villaen

"Overgangsvillaen" med de klassiske murermeisterdyder og samtidig mere funktionel end 1920'ernes murermeistervilla. En slags forløber for 1960'ernes og 70'ernes typehuse.

Grundplan/princip

Typiske materialer

Tag: Røde tegltagsten

Tagform: Sadeltag med typisk 42 grader taghældning og hanebåndsspær

Kælder og udnyttet førstesal

Detaljer/udsmykning: Hvidmalede spærender og sternbrædder

Vinduestyper: Sidehængte trævinduer i to fag

Glas: 2-lags-termorude.

Facade: Rød murstensvæg i for- og bagmur

Specielle karakteristika: Støbejernstagvinduer

Arkitektur

En gentagelse af 1920'ernes enkelhed tilsat et mere nationalt funktionalistisk udtryk, dvs. funktionalisme udført i dansk byggestil og med danske materialer. Udgangspunktet var nu husets anvendelse og funktion frem for husets udtryk eller æstetik.

Ombygning

Villaen har som regel en flot hall med trappe til førstesal, udnyttet førstesal med bad/toilet samt kælder. Funktionalistisk brugsorienteret indretning. Murede skillevægge er en del af husets konstruktion. Ofte lidt isolering i skunk og tagkonstruktionen. Huset er hævet over en kælder.

Tilbygning i respekt

Den samme taghældning med røde vingeteglsten, fritlagte spærender i hvidt, fremtrukne halvrunde murede rammer om f.eks. et blyindfattet blomstervindue eller en glat naturræsdør. Parallel- og vinkeltilbygning udført i samme fine murerhåndværk med respekt for husets hvidmalede vinduer mv.

Tilbygning i modspil

Tilbygning med et fladt tag bør nøje overvejes i den forbindelse. Tilbygningens facade kan være en vandretliggende, hvid, ru træbeklædning eller en hvidpudset ydervæg afsluttet med et zinktag under hovedhusets tagrygning. Tilbygning kan være i jordniveau og med udgangspunkt i hovedhusets proportioner i øvrigt.

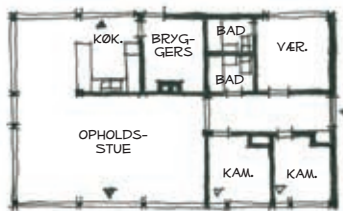

Den modernistiske villa 1950-1960

Modernisterne tog som funktionalisterne udgangspunkt i en stram, enkel og funktionel arkitektur. De danske modernister hentede deres inspiration fra de amerikanske arkitektkolleger og den japanske arkitektur.

Grundplan/princip

Typiske materialer

Tag: Tagpap

Tagform: Fladt tag (built-up)

Ingen kælder

Detaljer/udsmykning: Ikke-bærende ydervægge. Indvendige bjælker og søjler var bærende

Vinduestyper: Tophængte vinduer og store skydedørspartier, ovenlys i taget

Glas: Tolagstermoruder

Facade: Glaspartier og lette konstruktioner

Specielle karakteristika: Skalmur, gasbeton med rå overflader

Arkitektur

En enkel, ren, vandret og meget stram arkitektur, som kendetegner den modernistiske arkitektur. Fladt tag og store glaspartier samt en åben og fleksibel indretning var dens kendetegn.

Ombygning

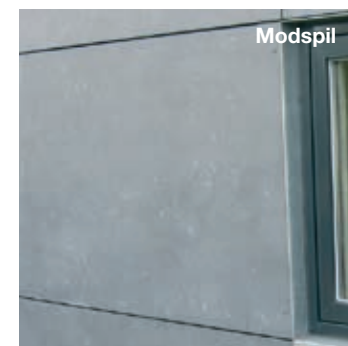
Denne type huse har en åben planløsning og bliver ofte kaldt kernehuse på grund af installationerne, der har en central og samlende placering midt i huset. Indvendige bærende søjler og dragere og indimellem enkelte bærende ydervægge i gasbeton. Vandret træloft indvendigt.

Tilbygning i respekt

Der bør anvendes samme taghældning som built-up (fladt tag) dog med det lovpligtige fald, der skal være større end 1:40 svarende til 2,5 cm pr. meter. Vandretliggende sternbrædder (ofte sorte). Modulopbyggede facadeelementer, hvide ydervægge i gasbeton eller murede vægge, store vinduespartier med skydedøre.

Tilbygning i modspil

Tilbygning med fladt tag er selv i modspillet en nødvendighed for at bevare helheden og enkelheden i formsproget. Der kan laves sammenhængende og overdækkede gårdrum med store ovenlys og mulighed for et indre gårdrum. Ny kerne med bad/toilet og værelser, evt. i forlængelse eller som en ny fløj med et overgangsrum. Materialet kan være rødt lodretstående træværk som modspil til det hvide og sorte eller blanke og plane fiberce-mentplader i grå.

Arkitektur

Typehuset 1960-1980

Typehuset var byggeindustriens svar på den store efterspørgsel efter huse og var oftest i et plan i form af et vinkelhus eller et længehus. Husene var ikke tilpasset de enkelte grunde, og derfor var placeringen på disse ret tilfældig.

Grundplan/princip

Typiske materialer

Tag: Fibercement i bølgede eller plane plader
Tagform: Hældningstag med typisk 25 grader hældning
Ingen kælder
Detaljer/udsmykning: Industrielt fremstillede bygningslementer af letbeton eller bærende træskelet med skalmur
Vinduestyper: Tophængte vinduer. Store skydedørspartier
Glas: Tolagstermoruder
Facade: Skalmur og større lette facader med træ eller udført med glaspartier
Specielle karakteristika: Fabriksfremstillede materialer som f.eks. hvide mursten og fibercementplader i mange forskellige farver

Arkitektur

Industrialiseringen tog over og det var småt med arkitektoniske elementer.

Ombygning

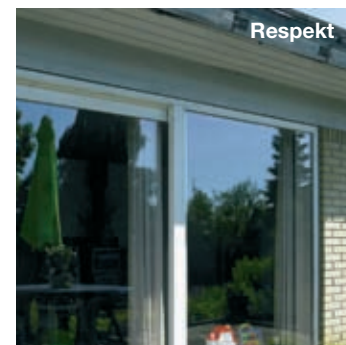
Mange typehuse fra denne tid har den såkaldte revolvergang, der optager megen plads, i en rektangulær grundplansløsning. En bolig med direkte forbindelse mellem ude og inde, to indgange, entré/bryggers, små værelser og minimale gæstetoiletter, indervægge i letbeton, gitterspærskonstruktion med 15-35 grader taghældning, plant indvendigt loft med pin-up-gipsplader.

Tilbygning i respekt

Udføres med en bærende rem, klare farver på udvendigt træværk. Se også principskitse side 9.

Tilbygning i modspil

Ny overetage med 45 grader saddeltag for fuld udnyttelse. Eller sammenkoblet tilbygning, evt. med glasmellemgang eller fordelingsrum til ny selvstændig enhed med et nyt gårdrum mellem eksisterende hus og tilbygningen. Alternativt et fritliggende annek. Se også principskitse side 9.

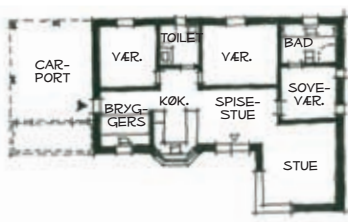

De nye parcelhuse 1980-2007

Det sker en individualisering op gennem tiden som et modtræk til typehusets monoton og mangler på arkitektur. Dette giver sig udtryk i en stor variation og mangfoldighed i de nye parcelhuse.

Grundplan/princip

Typiske materialer

Tag: Nye materialer

Tagform: Tag med hældning eller afvalmet tag

Integreret vognly

Detaljer/udsmykning: Individuelle elementer

Vinduestyper: Store vinduer og vinduespartier

Glas: 3-lagsenergiruder

Facade: Træfacader og nye materialer. Alternativt røde teglsten

Specielle karakteristika: Individuelle typer med udgangspunkt i forskellige temaer og livsstil

Arkitektur

Mange forskellige elementer og nye materialer tilfører arkitekturen mange variationsmuligheder. Træhuse og lavenergihuse med hvert deres særpræg.

Ombygning

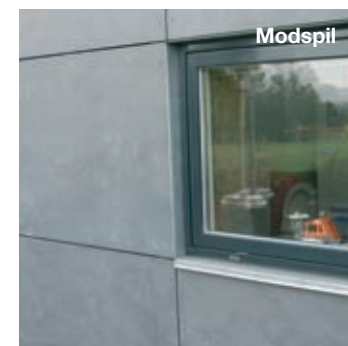
Der er stor variation i grundplansløsningerne og mange slags bærende konstruktive systemer – dog ofte med den traditionelle bærende ydervæg. Stor grundplan på op til 200 m². Køkken-alrummet optræder første gang. Flere badeværelser. Bjælkespær, så loftet følger spærene, og saksespær, så loftet indvendigt har en anden og mindre taghældning end den udvendige. Træhuse og lavenergihuse med hver deres særpræg og planløsninger og materialeholdninger.

Tilbygning i respekt

Anvend den samme taghældning og tagmaterialer. Overordnede bygningsvoluminer og proportioner bør respekteres. Placering af vinduer i ydervæggen og formaterne bør opretholdes. Facadematerialet bør være det samme, men kan dog konverteres til lignende nyt materiale. Det drejer sig om at se og bevare helheden i forhold til det eksisterende hus.

Tilbygning i modspil

Ru overflader kan modsvares af blankt eller glat materiale, et tungt udseende kan modsvares af et let udseende. Tilbygningens form kan være rund, kvadratisk, rektangulær mv. Dobbelt høje rum osv.

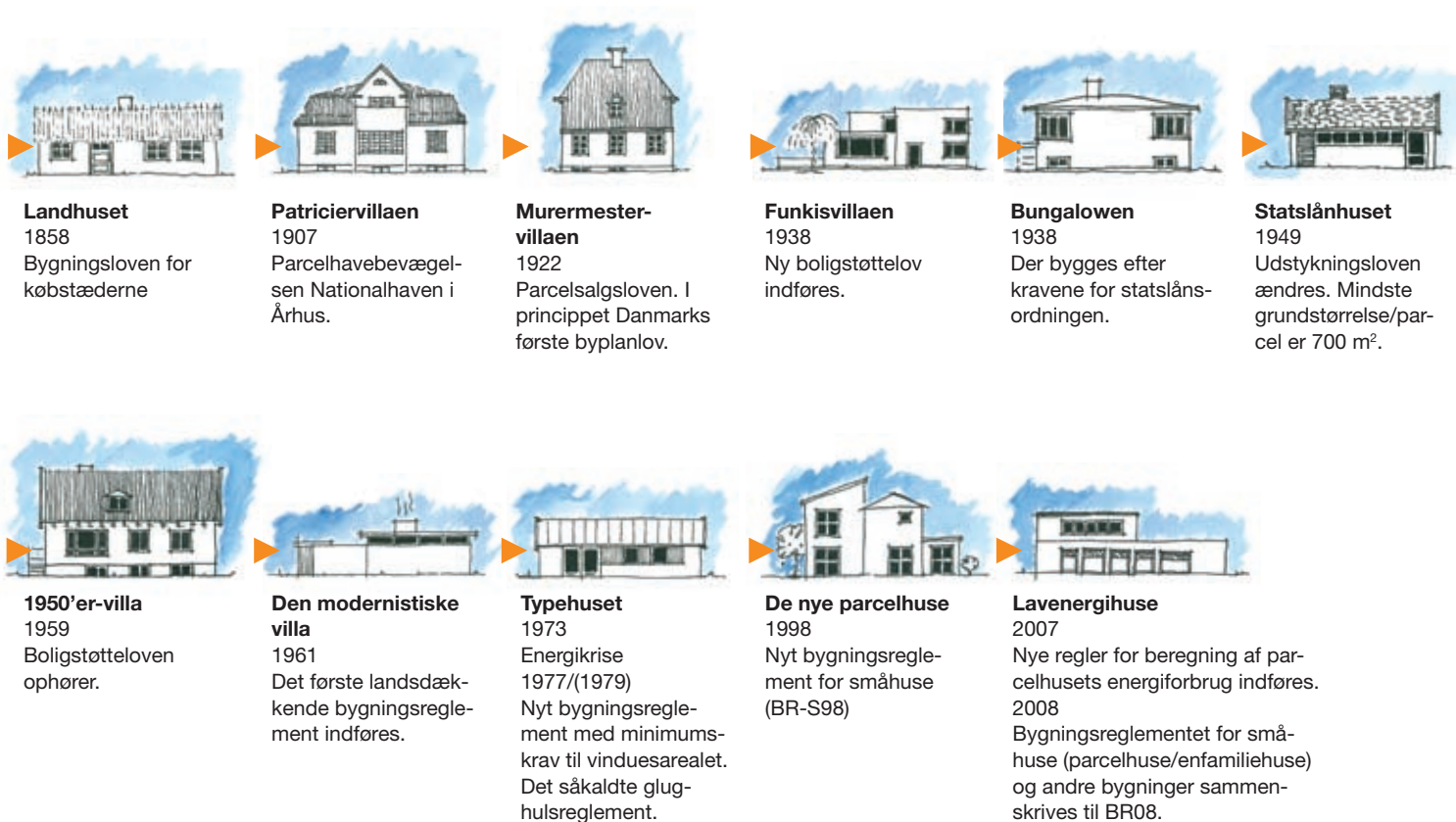

Lovgivning gennem tiden

De forskellige perioders huse har været underlagt forskellig bygningslovgivning, som har haft betydning for husets udseende eller indretning. Statslånhusene er et eksem-

pel på lovgivningens indflydelse i en trængt tid med for få boliger. De havde en maksimal størrelse på 110 m² og tilsvarende et maksimalt beløb til håndværkerudgifter samt et låneloft på op til 95 % for de dårligere stille-

de. Oversigt over de mest betydende lovreguleringer gennem tiden er vist på nedenstående tidslinje.

En ny helhed – den store om- eller tilbygning

Mange om- og tilbygningsprojekter ender med at blive til totalrenoveringer eller ”nybygninger” på bl.a. facade-, tag- og vinduesniveau. Det eksisterende hus bliver naturligt inddraget med det resultat, at huset får et andet æstetisk udtryk, hvad angår facaden og dens materialer, overflader og farver. I den forbindelse er det en god idé at huset nytænkes arkitektonisk.

Denne nytænkning kan ske ved, at 1960’er-typehuset (gælder også de øvrige tidstyper), hvis karakteristika tidligere er beskrevet, ændres med andre proportioner, materialer, farver og overflader (stofflighed) mv. I den forbindelse er det vigtigt at tænke i helheder, så det nye hus fremstår som et samlet hele og er gennemtænkt til mindste detalje, og at de anvendte elementer og materialer virker optimalt i forhold til hinanden.

Den store om- eller tilbygning er velegnet til at nedbringe energiforbruget, samtidig med at man stilmæssigt får et helt nyt hus.

Kilder

Enfamiliehuset 1970 – et forslag til en dynamisk boligopfattelse.

Af Ole Dybbroe. Landsbankens Reallånefond 1970.

Arkitekternes enfamiliehus.

Tegnet af medlemmer af Danske Arkitekters Landsforbund. Arkitektens Forlag (uden årstal).

Hvem opfandt parcelhuskvarteret – forstaden har en historie.

Af Peter Dragsbro. Museum Sønderjylland & Dansk Center for Byhistorie 2008.

Bag hækken – det danske parcelhus i lyst og nød.

Af Olaf Lind og Jonas Møller. Arkitektens Forlag 1996.

Parcelhusets fremtid – Fakta og tendenser.

Af Jesper Bo Jensen. Bolius 2008

Supplerende oplysninger

Enfamiliehuset.

Af Lisbet Balslev Jørgensen. Artikel i Danmarks Arkitektur, redigeret af Hakon Lund. Gyldendal 1979.

Enfamiliehuset af i dag (bind 1-4).

Af Svend Erik Møller og Helge Nissen. Høst & Søn 1955.

Huset af i DAG – 35 forslag til helaarshuse.

Politikens Forlag 1935.

Boligen i det 20. århundrede: indretning og brug.

Af Birgit Vorre. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck i samarbejde med Nationalmuseet 2008.

Form, udseende og drømme

De fleste husejere går med mere eller mindre luftige drømme om, hvordan man kan sætte et personligt præg på parcelhuset med en ombygning eller tilbygning. Den frie og uforpligtende leg med forestillinger og ideer må gerne udmønte sig i principskitser, tegninger eller collager, som er et godt værktøj i dialogen med rådgiveren.

Når man begynder dialogen med rådgiveren, viser de mere praktiske realiteter sig, f.eks. begrænsninger omkring afstand til naboskel, højdegrænser, bebyggelsesprocent osv. For at få det bedste resultat inden for disse begrænsninger kræves et tæt og idérigt parløb med en rådgiver.

For eksempel kan ændrede rumfunktioner, en anden indretning eller

sammenlægning af mindre rum ofte give den ønskede ændring i form af mere luft og plads. Dette er betegnet som en indvendig ombygning.

En anden type betegnes som den udvendige ombygning og kan have sit udspring i en indvendig ombygning, der f.eks. kræver et større vinduesparti mod en terrasse. Dette bevirker, at der skal arbejdes med og ligefrem ændres på denne facades udtryk og "sjæl". Vælger man at bygge til, kan overvejelser om en ændring af tagkonstruktionen, så den kan udnyttes til beboelse, være det første skridt.

Helt overordnet handler om- og tilbygninger om form, udseende og funktionalitet. Arkitektonisk bør huset efter en om- eller tilbygning

fremstå som en samlet helhed. Hvis en om- eller tilbygning lykkes, vil husets nye kvaliteter gøre oplevelsen af huset rigere.

Dette kapitel er en introduktion til de muligheder, der ligger i at lave en om- eller tilbygning. Alle forandringer af boligen kræver stor omtanke, indlevelse og en konstatering af, hvilke behov og drømme der skal realiseres.